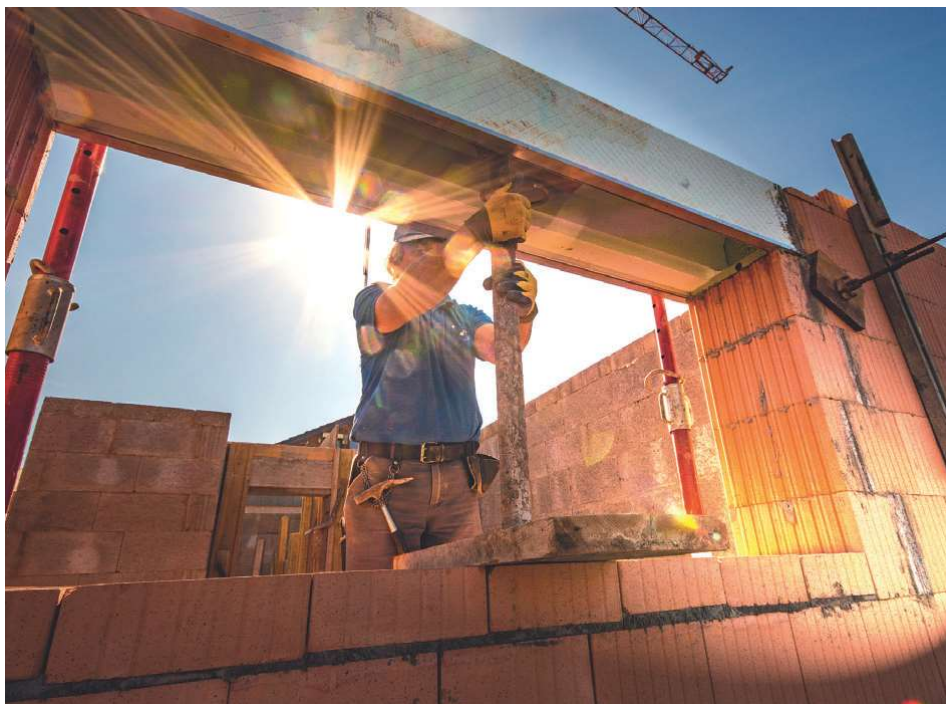

Szerződéses (v)iszonyaink

12 pont, hogy jobb legyen a projektek előkészítése

A mérnöki kamara sokat foglalkozik azzal, hogy a mérnöki szakma értéke, megbecsülése növekedjen, ennek része, hogy a termék, amit kiadunk a kezünkől, jó legyen – akár egy házról, metróról vagy más építményről beszélünk, akár egy tervről. Az elismertség hiánya sajnos megjelenik sok esetben a tervek minőségében is. Ha egy tervváltozás történetét alaposan áttekintjük, akkor általában rosszul dokumentált, de indokolt tervezői változtatások jelennek meg, és nem tervhibák. Ne keverjük össze az előkészítetlen, nem átgondolt, nem eléggé kiérlelt terveket a tervhibával!

Zsigmondi András

A kamara számos alkalommal leírta, hangoztatja, hogy a projektek előkészítésének javítása gyorsítaná a lebonyolítást, javítaná a kivitelezést és a minőséget, csökkentené a vitákat és a pereket. Igyekeztünk

több pontban összeszedni, milyen okok vezetnek a tervek minősége miatt – jogosan vagy jogtalanul – előforduló kifogásokhoz. Az alábbi összeállítás célirányosan a közbeszerzési munkákra vonatkozó, elsősorban D+B eljárások tervezéseit érintő észrevételek, vélemények eredetével foglalkozik.

1. A projekt-előkészítés hiányosságainak okai

Nagy infrastrukturális munkáknál a projekt indításához a zöld lámpát a kormány (vagy az államháztartás) gyújtja fel. A projektindítások erősen kötődnek a négyéves politikai, valamint az EU-programozási ciklusokhoz. De mindez nem magyarázza meg az építőipar irracionális pulzálását. Rendszeresen későn indul az előkészítés, emiatt kapkodva készülhetnek a tervek, majd ezt követi egy lassú, időben elhúzódó döntéshozatali folyamat. Az uniós támogatási prioritások jelentős késedelemmel jelennek meg idén. A gazdaságpolitika viszont mielőbb szeretné a projekteket elindítani, a gazdaságot fellendíteni, vagy mielőbb hozzáfért az uniós forrásokhoz. Ez a körülmény előrevetíti, hogy a jövőben is több gyengén előkészített projektben kell részt vennie a piaci szereplőknek. Vannak építetők, ahol az előkészítés már megindult, de az előkészítés időben történő megkezdése nem általános iparági gyakorlat – következmény: kapkodás a tervezésben.

2. A megrendelői igények és elvárások pontos megfogalmazása

A Kbt. értelmében az ajánlatkérő köteles megadni a közbeszerzés tárgyát és mennyiségét – adott esetben a szerződéstervezetben foglaltaknak megfelelő mennyiségi eltérést vagy opcionális részt. Megfelelően kell meghatározni a projekt tárgyát, célját és a megrendelő részletes elvárásait, valamint a kockázatok megosztásának szabá-

lyait. Nagyon sok múlik az építetű felkészültségén és az adott gazdasági, politikai helyzeten is. A tervezési diszpozíció lenne a sarokpont a projekt céljainak meghatározására. Ám a diszpozíció későn készül el, majd ezt módosítják az elszámolhatósági kérdések, az önkormányzat újragondolási ötletei, az építetű vagy az erős emberek újabb „álmai”, a hatóságok eltérő elvárásai és az üzemeltetűk újabb szempontjai. Máskor már elévűlt igényekhez és műszaki tartalomhoz, illetve nem aktualizált becűlt értékkel indulnak a projektek. Az ötletelés a tervszállítási határidűig is tarthat, csak egy dologra nem marad idő, hogy a tervezű fejében szükséges ideig érleljűdjenek a műszaki megoldások. Így a tenderterv bizony nem kellően determinált, ezért jogosan kifogásolható. Érdemes lenne szabályozni, hogy a tervszállítási határidű előtt meddig lehet ötletelni a műszaki tartalomon.

3. A tenderdokumentumok összehangolása, a beruházáslebonylítű hiánya

A napjaink gyakorlata szerint az ún. II. kötet foglalja magában a szerződést és a kockázatmegosztás szabályait, a III. kötet tartalmazza a megrendelű követelményeit (technikai paramétereket), a IV. kötet költségvetés-kiírást, mennyiségszámítást, esetenként tételmagyarázatot, az V. kötet pedig a terveket. A dokumentumok készítése általában négy csapathoz kötűdik:

- az elűminűsítűsi, megfelelési feltételeket a közbeszerzűsi szakértűk,
- a szerzűdéseket és feltételeket a jogi irodák és/vagy a megrendelű,
- a megrendelű követelményeit a tervezűk vagy a megrendelű személyzete, esetenként közösen készítűk,
- a műszaki dokumentumokat a tervezűi csapat állítűja össze.

A tender kötetjeinek tartalma oda-vissza hat egymásra, az űtemezés és a kockázatmegosztás nem választhatű el egymástűl, a tartalmat befolyásolűja az elszámolhatóság kérdése is. A II. és III. kötet tartalma módosulhat a tervezés folyamán, vagy módosítandű a végleges tendertervek miatt. Például az V. kötetben a tervezű felhívűja a figyelmet bizonyos helyi kockázatokra, de a II. és III. kötet ezeket egészen eltűrően kezeli.

A kibocsátott tenderdokumentumok minűségén láthatű, hogy a készítű csapatok sokszor nem működnek együtt, vagy ha az elűkészítűs során van is együttműkű-

dés, a versenyzetűtés folyamán erre már nincs lehetűség, az egyes dokumentumok „önálló életet élnek” – egymástűl függetlenül javítgatűják, módosítűják ezeket, így szűletnek a végeláthatatlan kérdűsorozatok az ajánlati idűszak alatt.

Tapasztalható, hogy a versenyzetűtés centruma a közbeszerzűsi jogi szakértű (neki van „vétű-” és aláírásű joga), így az eljárásban a közbeszerzűsi jogi szempontok és formalitások fontosabbak, mint maga a mű, ami pedig a verseny célűja. Tűb-bek között ezt a problēmát hidalnű át a beruházáslebonylítű, ha volna ilyen. Egyes központi beruházűknál létezik ez a tevűkenység (beosztás nincs), de idűszerű lenne e fontos szakma hivatalos visszaépítűse a jogszabályokba. Beruházáslebonylítű lenne az a centrum, ami/aki jogi és mérnűki ismeretei által a mérnűki-szakmai-jogi-közbeszerzűsi szempontok egységét meg tudnű teremteni.

4. Az űzemeltetű szerepe

A legtöbb esetben a megrendelű és a leendű űzemeltetű nem ugyanaz, érdekeik alapvetűen eltűrűek. Külűnleges kérdűs az űzemeltetűk műkűdűse a projekt-elűkűsítűsben. Háromfűle űzemeltetűvel találkozhattunk. Az egyiket bevonűják a projekt tervezűsekor, megkérdezűk, és mindent megpróbál belelapátolni a projektbe, hiszen „ingyen” kényelmesebbű, jobbű, megbízhatűbbű teheti késűbbi munkájút. Az ilyen javaslatokat azonban már az elűkészítűs során költségűcsűkkentűsre hivatkozva általában kihűzzák, ám a projekt beindulása után ezek a műszaki megoldások szép lassan „visszacsurognak” a projektbe, és jűnnek a pűtmunkák, változtatások, néha a peres űgyek.

Vannak olyan űzemeltetűk, akiket nem vonnak be az elűkészítűsbe – a projekt elűzűményeit sem ismerik –, a lebonylítűs alatt aztán sorra érkeznek az igényeik, amiket nem rendelkeznek meg pűtmunkaként, de a mű átvétűlét megtagadhatűják. Ezeket a pűtlűlagos igényeket sokszor a tervehibák közű sorolűják. A harmadikfűle űzemeltetű nem is létezik az építűs során, sűt a befejezűskor sem (ez a legrosszabb helyzet). Láttunk néhány elkűsűlt, de használatba nem vett beruházást. Ezekre sokszor jűrnak vissza a tervezűk és a kivitelezűk.

Szűksűgszerű az űzemeltetűk idűben tűrtűndű bevonása, és szerepűk, kompetenciájuk a jelenleginél egyértűlműbb pűnto-

sítűsa, illetve korlátozűsa (lásd beruházási kűdex).

5. A műszaki és közbeszerzűsi dokumentumok egyszűlűrdűságának hiánya

Napjainkban kötelezű elvárás, hogy minden mérnűk valamilyen műrtűkben értsen a joghoz is. A felelűs műszaki vezetűknek és a műszaki ellenűrűknek folyamatosan jogi tanulmányokat kell folytatniuk (és esetenként vizsgázniuk) ahhoz, hogy jogosultságuk megmaradjon. Az akkreditált közbeszerzűsi szaktanácsadűknak viszont semmilyen mérnűki vagy műszaki ismerettel vagy jogászi képzetűséggel nem kell rendelkeznie ahhoz, hogy bármilyen nagyszűgrendű műszaki-építűsi műtűrgy közbeszerzűsét lebonylítűsa. Még a mérnűki kamara által készítűt ajánlásokat (Beruházási Folyamatok Rendszere – BFR) sem kell ismernie.

A mérnűki szakma fontossága és így elismertűse messze a közbeszerzűsi és jogi szempontok műgű sorolűdott. Helyes dolog, hogy ma egy akkreditált közbeszerzűsi szaktanácsadűknak fontosabb és dűntűbb szempont a jogszabályi megfelelés, a kiírás és értékelűs szűkincse, mint maga a mű, aminek célűjából egyáltalán elindult a beszerzűs? Nincs ebben ellentmondás? Meg kellene találni a helyes arányt, avagy a közbeszerzűsnek a beruházáslebonylítűval együttműkűdűve, egyenrangűkűnt kellene elűkűsűtűsíteni a beszerzűseket.

6. A BFR hivatalos bevezetűse

A mérnűki kamara hosszú vitákat és egyeztetűseket követűen elvűgezte a Beruházási Folyamatok Rendszerének kidolgozűsát. Tűkűletes ez a dolgozat? Nem, de legalább van. Összeállították, hogy egy beruházásnak milyen lépcsűkűn kell végigmennie, a kűlűnbűzűlű lépcsűkűhűz milyen elemek, milyen dokumentumok, milyen közreműkűdűk és milyen összefűrhetűtlensűgek tartoznak. Ezt miűrt nem kell ismernie egy közbeszerzűsi szakembernek? Ennek alkalmazását miűrt nem rendel el vagy legalább javasolűja a Kűzbeszerzűsi Hatűsűg? (Még akkor is, ha véleményem szerint a BFR-re ráfűrne egy kis ráncfelvarrás.)

7. A D+B (design & build – tervez és épít) hibás értűlmezűse

Mi az engedűlyezűsi szintű kiviteli terv, vagy vázlattervszintű engedűlyezűsi terv, vagy közel engedűlyezűsi terv, esetleg ki-

viteli terv szintű engedélyezési terv? Mi az, hogy indikatív terv? Ezek a kicsavart szövegek igyekeznek elfedni a lényegét – az ilyen tervek sem ennek, sem annak nem felelnek meg. Sőt, az ilyen tervek nem felelnek meg a Kbt. előírásának sem. Napjainkban a D+B beszerzés általában arra szolgál, hogy ha a beruházó/építtető bármi miatt nem volt képes alaposan előkészíteni a projektet, de az idő sürget, akkor a tervezést átnyomjuk a kivitelezőre, így a munka előbb kezdődhet. Ez igaz, de általános tapasztalat, hogy ettől nem előbb, inkább később fejeződik be. És persze az összekapkodott tervek is olyanok, amelyek nem minden elemében tükrözik a megrendelő átgondolt igényeit, vagy a műszaki megfelelőséget, esetenként még a verseny is meghiúsul emiatt. Szakmai „csemege”, amikor az építetők tanulmánytervek alapján pályáztatnak, ez jól megágyazza a sikertelen közbeszerzést vagy sikertelen projektet. Nem állítom, hogy a D+B beszerzési rendszerben egyszerű lenne a megépítendő mű műszaki paramétereinek meghatározása versenysemlegesen, de megoldható (a világ egyes részein, néha itthon is). Nincs kizárva, hogy ehhez a közbeszerzési jogszabályt kellene kiegészíteni, és/vagy a kamaráknak kellene használható ajánlást készítenie.

8. Mit nevezünk tervnek?

A magyar nyelv bizonyos fogalmakban hiányos, mondhatjuk, hogy a 19. századi fogalmakra bőséges szókincsünk van, de a 20–21. század fogalmaira már jóval szegényesebb a szókészletünk. Ilyen szó például a „számla”, amiben az angolban legalább öt különböző kifejezés van. Hasonlóan hiányos értelmű szavunk a „terv” is. Tervnek nevezük az engedélyezési tervet, a kivitelezési tervet, részlettervet, csomóponti rajzokat, néha a műszaki leírást stb. (amely dokumentumokban maga az építendő mű megtestesülhet), de tervnek nevezük a pénzügyi tervet, az egészségvédelmi tervet, a munkavédelmi tervet, ütemtervet és még sorolhatnám. Ez utóbbiak valójában nem „tervek”, inkább lebonyolítási, munkavégzési módszerek vagy eljárási leírások. Számítalan olyan tender jelenik meg, ahol ezeknek a dokumentumoknak az elkészítését a vállalkozó tervezési feladatai közé sorolják, kivitelezést és tervezést írnak elő, ami valójában tévedés. A végterméket meghatározó terv nem a kivitelezés

menetét leíró eljárás. Szóhasználatunk következtében áll elő fogalomzavar, mert ilyen beszerzés nem sorolható a D+B eljárások közé, így zavart kelt a valódi tervezés minőségében is.

9. A tereminőség mentális elemei

Tervező barátom mondta egyszer: a tervező egyik legnehezebb feladata megállapítani, melyik az a terv, amit valóban meg akarnak építeni. A többi megy a fiókba, nem igazán számít. A tervezők nem tudják, hogy amit megterveznek, meg fog-e épülni, vagy csak amolyan „előterv”, amit később tovább kell „fejleszteni”, ennek következtében annak kidolgozottsága, pontossága olyan is.

A törvényalkotó a tervellenőrzés megszüntetésével igyekezett gyorsítani a közbeszerzési eljárásokat, ez azonban hibás lépés volt. ”

10. A tervellenőr hiánya

Ma nem tiszta, mit kell érteni a terv ellenőrzése alatt. (Itt nem a tervező cégek belső, nem független tervellenőrzésére gondolunk.) Hány helyen tartanak tervszűrit az engedélyezési vagy tendertervek műszaki tartalmáról? Képtelenség, hogy bármilyen apró terméknek kötelező a független minőség-ellenőrzése, de egy többmilliárdos projektet meghatározó terméknek, a TERV-nek hivatalosan nincs ellenőrzése, ellenőre. Ezért a tervellenőrök – már ahol alkalmaznak ilyen – igen széleskörűen és összehangolatlanul értelmezik az ellenőrzés funkcióját. Ez lehet a terv koncepciójának észrevételezése, funkcionális tartalmi észrevételek, üzemeltetési szempontok, szabványoknak való megfelelés vagy az építhetőség szempontjai, de néha rajztechnikai észrevételek, amelyek a műszaki tartalmat vagy az építhetőséget nem befolyásolják. Erről a megrendelők többsége még nem is hallott, ha igen, akkor pedig hívják tervtanácsadónak, tervmenedzsernek, tervellenőrnek, tervezési koordinátornak stb. Sajnos nem csak a funkciókat és a hozzájuk

tartozó tartalmakat nem ismerik, azok értékét és fontosságát sem.

Lehet azon polemizálni, milyen típusú tervellenőrré van szükség, de nem kérdés, hogy ellenőrzés mindenképpen szükséges. A törvényalkotó a tervellenőrzés megszüntetésével igyekezett gyorsítani a közbeszerzési eljárásokat, ez azonban hibás lépés volt. A független tervellenőr hiánya miatt is gyengül a tervek minősége, így számtalan kiegészítő információt kell adni a versenyeztetés alatt. A tervek javítása, módosítása miatt a projekt lebonyolítása is lassabban történik, tehát összességében a tervellenőr hiánya idővesztést jelent a projekt teljes megvalósulása szempontjából.

11. A közbeszerzési dokumentumok központi nyilvántartásának hiányosságai

A közbeszerzési dokumentumok (elvilleg) nyilvánosak. Valóban hozzá lehet férni az ajánlati felhíváshoz csatolt dokumentumokhoz, ám azokban olyan rendetlenség van, amiből egyértelműen látszik: a műszaki dokumentumok a közbeszerzési szakemberek számára „fölösleges” papírok, amelyek nevéből, leírásából sem a tartalom, sem az érvényesség, sem a megváltozás időpontja nem olvasható ki. Ezekből a fájlcsoomagokból általában azt sem lehet rekonstruálni, hogy melyik kiegészítő dokumentum mikor volt közreadva. A rendszeren átsüt: a terv és a műszaki dokumentum szükséges, de „zavaró” kellék ebben a játszmában.

12. Mi a fontosabb: a közbeszerzési eljárás gyorsabb lebonyolítása, vagy a projekt minél korábbi megvalósulása?

A közbeszerzési szakemberek időhorizontja elsősorban a versenyeztetés lezárásáig tart. Ilyen horizont határozza meg a tervek és a közbeszerzési dokumentumok minőségét is. De az összes többi résztvevő a projekt végéig néz. És ekkor más szempontok, preferenciák érvényesülnek. A gyorsan lebonyolított verseny nem a leggyorsabb és legolcsóbb megoldást kínálja fel.

Ha a fenti 12 pontnak csak a felében lenne előrelépés, máris jobb projekt-előkészítésekről beszélhetnénk, és akkor valóban felgyorsíthatók lennének a közbeszerzési eljárások. Ezeket a lépéseket azonban nem a tervezőknek, hanem a kamarának és a jogalkotóknak együttműködve kellene megtenniük.